

фракцій складають більшу частку нових для регіону видів, які знаходяться переважно на стадії заносу і ще не набули значного поширення у регіоні: *Eragrostis pectinacea* (Michx.) Nees, *E. cilianensis* (All.) Vign.-Lut. ex Janch., *Hierochloë australis* (Schrud.) Roem. & Schult., *Panicum capillare* L., *Hordeum jubatum* L., *Ceratochloa cathartica* (M. Vahl.) Herter, *Oenothera glazioviana* Micheli, *O. missouriensis* Sims, *O. fruticosa* L., *O. speciosa* Nutt., *Hibiscus trionum* L., *Brachyactis ciliata* (Ledeb.) Ledeb. (*Symphyotrichium ciliatum* (Ledeb.) Nesom), *Amaranthus deflexus* L., *A. powellii* S. Watson, *Bassia sedoides* (Pall.) Asch., *Artemisia tournefortiana* Rchb., *A. argyi* Léveillé & Vaniot, *Thunbergia alata* Bojer ex Sims, *Macleaya cordata* (Willd.) R.Br. та ін. Натомість, такі малопоширені у Поліссі види, як *Symphyotrichium laeve* (Willd.) Á.Löve et D.Löve (*Aster laevis* Willd.), *S. lanceolatum* (Willd.) Nesom (*A. lanceolatus* Willd.) та *S. versicolor* (Willd.) Nesom (*A. versicolor* Willd.) знаходяться вже у стадії формування угруповань переважно у перезволожених екотопах.

До сучасних тенденцій розвитку флори регіону слід віднести: зростання участі адвентивних видів, індекс апофітизації склав 15,8%, а індекс антропофізації – 24,9% обидва продовжують зростати; зменшення кількості видів природної флори. Так, пошуки (2010 р.) *Carex obtusata* Liljebl. у єдиному локалітеті у регіоні показали, що, вірогідно, вид в ньому зник. Нажаль, триває скорочення популяцій рідкісних видів. Так, популяція *Woodsia ilvensis* (L.) R.Br. з 100 екз. (1990 р.) зменшилася до 13 екз. (2010 р.). Раритетна компонента флори регіону представлена 260 видами (15,6 % флори): видами Бернської Конвенції (1979) – 13; Європейського Червоного списку (1991) – 4, «Червоної книги України» (2009) – 99; регіонально рідкісними видами Житомирської області – 154 видами (Орлов, 2010).

Потоцька С.О.

Аборигенна складова дендрофлори зеленої зони міста Чернігова
Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка
e-mail: sav-14@mail.ru

Згідно "Фізико-географічного районування..." (Національний атлас України, 2009) Чернігів знаходиться в регіоні Чернігівського Полісся. Більша частина території міста знаходиться на боровій терасі Десни, частково Стрижня та Білоусу. Основними складовими сучасного міського ландшафту Чернігова є заплава р. Десни та схили її високого правого берега, лісопарки та урочища - 441,5 га, з них Кордівка (275 га), Ялівщина (110), Святе (44),

Мар'їн гай (12,5)). Також певне місце займають і міські лісові території - 198,57 га, з них Березовий яр (12,0га), урочище Кривулівщина (12,12), ур. Маліїв яр (11,7), ур. Подусівка (5,0), ур. Рашевщина (4,4) територія біля кінотеатру Жовтень (3,35), Київське шосе (30,0).

Протягом періоду 2008-2010 рр. нами вивчалася аборигенна дендрофлора зеленої зони Чернігова, проводилися гербаризація зібраного матеріалу, геоботанічні обстеження ділянок з природною дендрофлорою; складання картосхем формацій та асоціацій.

За результатами проведених досліджень, природна дендрофлора зеленої зони міста Чернігова нараховує 63 види, 39 родів, 23 родини та 2 відділів. Відділ *Pinophyta* представлений родиною *Pinaceae* (4,34%) та 3 видами – *Pinus sylvestris* L., *Picea abies* (L.) Karst., *Juniperus communis* L., а відділ *Magnoliophyta*, що переважає за якісними показниками, включає 22 родини (95,65%), 36 родів (92,3%) та 60 видів (95,23%).

Угруповання формації *Pineta sylvestris* поширені на ділянках борових терас Стрижня та Білоусу, частково Десни, на дерново-слабопідзолистих піщаних та супіщаних ґрунтах. Тут переважають середньовікові культури (Ялівщина), частково старі природні ділянки (урочище Святе, Подусівський ліс), які представлені групами асоціацій: *Pineta hylocomiosa* (фрагментарно) та *Pineta graminosa* (найбільш поширена). В ценозах *Pineta graminosa* домінують *Agrostis tenuis* Sibth., *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth, співдомінує *Elytrigia repens* (L.) Nevski. На невеликих площах трапляються асоціації (ас.) *Pinetum pteridiosum (aquilini)*, а на окремих соснових ділянках спостерігається вторгнення *Robibnia pseudoacacia* L.

Лісові ділянки формації *Querceta roboris* та відповідних субформацій за участю *Acer platanoides* L., *Tilia cordata* Mill., *Carpinus betulus* L. розміщені переважно на плакорних ділянках в східній, частково південній частині міста, на сірих лісових суглинкових та дерново-підзолистих піщаних ґрунтах, їх поширення має фрагментарний характер. Поширеними є угруповання *Quercetum franguloso-stellariosum*, у їх підліску переважають *Frangula alnus* Mill., *Corylus avellana* L. та *Euonymus verrucosus* Scop. Травостій має покриття 50-70 %, в ньому домінують або співдомінують *Aegopodium podagraria* L., *Stellaria holostea* L., *Convallaria majalis* L., *Agrostis tenuis* L., зрідка співдомінує *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn s.l. Вартами на увагу є грабово-дубові ліщиново-яглицеві ділянки та фрагменти з домінуванням в трав'яному покриві *Equisetum hyemale* L. (східні околиці м. Чернігова). У цих угрупованнях нами виявлені види, занесені до Червоної книги України (2009), зокрема *Lilium martagon* L., *Platanthera bifolia* (L.) Rich., *Epipactis helleborine* (L.) Crantz, *Listera*

ovata (L.) R. Br., *Neottia nidus-avis* (L.) Rich. Лісові ділянки формації *Populeta tremulae* є похідними дубових, з них ас. *Populetum (tremulae) graminosum P.coryloso-aegopodiosum* (Кордівка).

Угрупування *Betuleta pendulae* сформувалися на місці борів та дібров і приурочені до дерново-підзолистих піщаних ґрунтів із різним зволоженням. У підліску зростають *Frangula alnus* та *Corylus avellana*. Вартими на увагу є ас. *Betuletum dryopteriosum* та *B. pteridiosum* в урочищі Кривуліщина. Угрупування формації *Alneta glutinosae* займають незначні площі у притерасній частині заплави Десни, Стрижня та Білоусу та староруслах інших малих річок з переважаючими ас. *Alnetum graminoso-varioherbosum*, *A. ruboso-urticosum*.

Отже, складові долинорічкових ландшафтів в межах зеленої зони Чернігова сприяють формуванню ряду природних осередків заплавної осикових лісів, на притерасних територіях – вільшняків, на надзаплавних терасах – соснових лісів, а на плакорах – дубових, липово-дубових та їх похідних.

Провоженко Т.А

***Stipa dasyphylla* (Czern. ex Lindem.) Trautv. (Poaceae) у природі та культурі на Правобережному степовому Придніпров'ї**

Криворізький ботанічний сад НАН України

e-mail: botgard@ukrpost.ua

Одним із дієвих заходів збереження рослин є їх інтродукція у ботанічні сади. Це положення зафіксовано у Глобальній стратегії збереження рослин (Глобальна ..., 2004). У зв'язку з цим Рада ботанічних садів та дендропарків України у своєму рішенні рекомендувала на базі Криворізького ботанічного саду НАН України (КБС) створити Національну колекцію ковили. Для його виконання, починаючи з 2005 року відділом природної флори були проведені експедиційні виїзди у різні регіони України (Донецький Кряж, відроги Середньоруської височини, Приазовська височина, Придніпровська височина, Причорноморська низовина та передгірні і гірські райони Криму). В колекції КБС зростає 14 видів ковили флори України та 12 видів Світової флори. Дане повідомлення стосується лише *Stipa dasyphylla* (Czern. ex Lindem.) Trautv.

Stipa dasyphylla – центральноєвразійсько-степовий вид, який зростає на степових схилах, лісових галявинах та в чагарникових заростях. Розповсюджений у Центральній Європі, степовій зоні Східної Європи та

Західного Сибіру. В Україні обмежується степовою зоною із невеликим проникненням у лісостепову. Найбільші популяції відмічені у Донецькій та Луганській обл. На Правобережному степовому Придніпров'ї (ПСП) зустрічається дуже рідко. Відомо лише 6 місцезростань, які знаходяться у Дніпропетровській обл.: П'ятихатський р-н – ок. с. Біленщина; Верхньодніпровський р-н – з. ст. Гранове, б. Калинівська; Солонянський р-н – ок. с. Башмачка, б. Зарянівська; Софіївський р-н – ок. с. Володимирівка; ок. с. Назарівка; Криворізький р-н – ок. с. Недайвода. На ПСП вона не утворює власних угруповань, а входить до складу угруповань інших видів ковили (*Stipeta grafiatae*, *Stipeta tirsae*). Поступово зникає внаслідок розорювання та надмірного випасання.

Біоморфологічні особливості *Stipa dasyphylla* вивчали у 9 природних популяціях: 8 – у Луганській обл. та 1 – у Донецькій обл. Крім того, насіння, зібране з цих популяцій, було висіяне на дослідній ділянці КБС восени 2005 року. Сходи з'явилися навесні 2006 р., а на другий рік вегетації рослини вступили у генеративну фазу. Як показали наші дослідження, у природних популяціях метричні показники вивчених ознак не дуже різняться між собою. Така ж закономірність спостерігається і у зразків з тих же популяцій в культурі. Проте суттєвою є різниця між рослинами у природі та в культурі. Так, порівняння середніх значень основних біоморфологічних параметрів 7 морфологічних ознак *S. dasyphylla* в природі і в культурі показало, що при інтродукції збільшується довжина зернівки – 20,97 мм (проти – 20,34 мм у природі). Також значно зростає загальна довжина остюка – 390,06 мм (у природі – 373,72 мм), хоча її складові різняться: довжина опушеної частини зростає – 306,55 мм (у природі – 281,07 мм), а довжина неопушеної частини, навпаки, зменшується – 83,48 мм (у природі – 92,11 мм). Ширина листка досліджуваних зразків майже не змінювалась. Вага 30 насінин та висота генеративного пагона інтродукованих рослин має тенденцію до збільшення – 0,76 г і 653,80 мм, відповідно, проти природних зразків – 0,69 г та 465,52 мм. Ці дані демонструють явище компенсаційної мінливості, коли збільшення одних ознак завжди супроводжується зменшенням інших.

Успішність інтродукції добре відображає загальний коефіцієнт адаптації, який складається з окремих коефіцієнтів за максимальним числом ознак. Якщо цей коефіцієнт дорівнює або більший одиниці, то це свідчить про добру адаптацію (Дюрягіна, 1982). Коефіцієнти адаптації за окремими ознаками майже всі дорівнюють або більше одиниці, окрім ширини зернівки (0,92) та довжини неопушеної частини остюка (0,91). Але загальний коефіцієнт адаптації високий – 1,06, що свідчить про добру адаптацію.

КРАСНЯК О. І. Проблеми таксономії триби <i>Bromeae</i> Dumort. (<i>Poaceae</i>) на прикладі <i>Bromus wolgensis</i> Fisch. ex J. Jacq. f.	75
КУЗЯРІН О. Т. Монтанний елемент у флорі басейну Західного Бугу (українська частина)	76
МЕЛЬНИК Р. П. Вплив неаборигенних видів на урбоекосистему Миколаєва	78
МИЛЬЧАКОВА Н. А. Проблемы охраны макрофитов черноморского шельфа Украины	79
МИЛЬЧАКОВА Н. А., МИРОНОВА Н. В., АЛЕКСАНДРОВ В. В. Современное состояние и динамика запасов морских трав в бухте Казачья (Чёрное море)	81
МИНАРЧЕНКО В. М. Пріоритети розвитку ботанічного ресурсознавства в Україні	82
НАСТЕКА Т. М., ЛАГУТЕНКО О. Т., АФАНАСЬЕВА І. Ф. Еколого-ценотичні особливості природних ареалів видів роду <i>Armeniaca</i> Mill. та перспективи їх інтродукції в лісостепову зону України	84
НАЧИЧКО В. О. Видова різноманітність чебреців (<i>Thymus</i> L., <i>Lamiaceae</i>) Волино-Поділля	85
ОПАЛКО О. А. Явище петалізації у представників роду <i>Malus</i> Mill. (<i>Rosaceae</i>)	87
ОРЛОВ О. О. Флора судинних рослин Житомирського Полісся: результати досліджень 1999-2010 рр. та сучасні тенденції розвитку флори	89
ПОТОЦЬКА С. О. Аборигенна складова дендрофлори зеленої зони міста Чернігова	90
ПРОВОЖЕНКО Т. А. <i>Stipa dasyphylla</i> (Czern. ex Lindem.) Trautv. (<i>Poaceae</i>) у природі та культурі на Правобережному степовому Придніпров'ї	92
СОЛОМАХА Т. Д. Продуктивність <i>Vaccinium vitis-idaea</i> L. (<i>Ericaceae</i> s.l.) в Українських Карпатах	94
SZYMCZAK G. Fruit development after manual pollination in some stapeliads (<i>Apocynaceae</i> – <i>Asclepiadoideae</i> – <i>Ceropegieae</i> – <i>Stapeliinae</i>)	95
ТИМЧЕНКО І. А. Сировинна продуктивність видів роду <i>Thymus</i> L. (<i>Lamiaceae</i>) у лучних ценозах Українських Карпат	97
ТОКАРЮК А. І., ВОЛУЦА О. Д. Поширення <i>Galatella punctata</i> (Waldst. & Kit.) Nees (<i>Asteraceae</i>) у Чернівецькій області	99
ФЕДОРОНЧУК М. М., КРЕЦУЛ Л. О., ДЖУРАН В. М. Раритетна компонента флори Переяславщини (окол. м. Переяслав-Хмельницького)	100
ХАРЧЕНКО В. Е., БЕРЕЗЕНКО Е. С., ЧЕРСКАЯ Н. А. Гомологизация листьев и прилистников в составе соцветий у представителей порядка <i>Brassicaceae</i> Burnett	102
ЦИГАНЕНКО С. О. Різноманіття лікарських рослин лучних ценозів Черкасько-Чигиринського геоботанічного району	103
ЧАБАН Е. В., КРИЦКАЯ Т. В., ВОЗИАНОВА Н. Г., БОНЕЦКИЙ А. С., БОНЕЦКАЯ А. А. Анализ коллекции рода <i>Philadelphus</i> L. ботанического сада Одесского национального университета им. И. И. Мечникова	105
ШАПОВАЛ В. В. Про традиційні підходи до біоморфоструктурного аналізу елементарних флор та його синтетичну субординатно-серіальну методологію	106

ШИЯН Н. М. Гербарний фонд України сьогодні	108
ШОЛЬ Г. Н. Особливості біоморфологічної структури урбанофлори Кривого Рогу	110

Геоботаніка та екологія рослин

БАГРИКОВА Н. А. Об эколого-флористической классификации сорной растительности Крыма	114
БОНДАРЕВА Л. В. Синтаксономия и особенности распространения крымских сообществ с участием <i>Cladium maritii</i> (Roem. & Schult) K. Richt.	115
ВОРОШИЛОВА Н. В. Сукцесійні системи рослинності техногенних екотопів	117
ГАВРИЛОВ С. О., РАСЕВИЧ В. В. Запаси органічного вуглецю підстилки лісових екосистем ботанічного заказника „Лісники”	118
ГАЙОВА Ю. Ю. Псамофітна рослинність Черкасько-Чигиринського геоботанічного району	119
ГАМУЛЯ Ю. Г., БЕЗРОДНОВА О. В. К вопросу синтаксономического разнообразия дубрав Северо-Востока Украины (в пределах Харьковской области)	121
DAVUDOV D. A. Classification of the vegetation of floodplain forests (all. <i>Alnion incanae</i> Pawłowski et al. 1928) in the Romny-Poltava geobotanical district	122
ДУБИНА Д. В., УСТИМЕНКО П. М., ВАКАРЕНКО Л. П. Екомережа степової зони України: концепція, принципи, структура	123
ЄВТУШЕНКО Е. О. Ґрунтові насінневі банки як фактор стійкості рослинних угруповань	125
КОНІЩУК В. В. Національна стратегія збалансованого розвитку фітосфери боліт і торфовищ України	127
КОРОВАКОВА Т. О. Продуктивність луків та участь різнотрав'я в лучних угрупованнях заплави Псла пасовищного і сінокісного використання	128
КОВАЛЕНКО І. М. Компоненти біорізноманіття в лісових екосистемах	130
КУЧЕРЕВСЬКИЙ В. В. Поширення та еколого-ценотична приуроченість <i>Koeleria moldavica</i> M. Alexeenko в Україні	131
КУЧЕРЕВСЬКИЙ В. В., ЦУРЕНКОВ А. Д. До синтаксономії чагарникової петрофітно-степової формації <i>Chamaecytiseta granitici</i>	133
ЛИСЕНКО Г. М. Енергетичні основи автогенетичних сукцесій степових фітоценозів	134
МАЗУР Т. П., ДІДУХ М. Я., ДІДУХ А. Я. Видова різноманітність водних та прибережно-водних рослин в умовах <i>ex situ</i> Ботанічного саду ім. акад. О. В. Фоміна КНУ	136
НЕМЕРЦАЛОВ В. В. Біоекологічні передумови інтродукції деревно-кущових рослин у Північно-Західному Причорномор'ї	138
ПОЗДНІЙ С. В. Рослинні угруповання природно-техногенних водойм Криворіжжя	139
РЫФФ Л. Э. Предварительные итоги изучения растительности порядка <i>Parietarietalia judaicae</i> в Южном Крыму	141
RYSIK K. A. Biological aspects of application of plants cover	142

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE
DEPARTMENT OF GENERAL BIOLOGY
UKRAINIAN BOTANICAL SOCIETY
M.H. KHOLODNY INSTITUTE OF BOTANY

Botany and Mycology:
problems and perspectives
for 2011-2020 years

All Ukrainian scientific conference

Kyiv, 6-8 April 2011

Kyiv, 2011

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ БІОЛОГІЇ
УКРАЇНСЬКЕ БОТАНІЧНЕ ТОВАРИСТВО
ІНСТИТУТ БОТАНІКИ ІМ. М.Г. ХОЛОДНОГО

Ботаніка та мікологія:
проблеми і перспективи
на 2011-2020 роки

Всеукраїнська наукова конференція

Київ, 6-8 квітня 2011 року

Київ, 2011